

Bemmels blazoen te Ressen

Karen Langerwerf en Adri Stuart

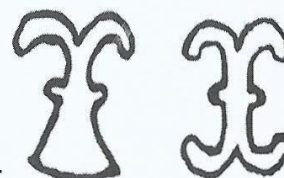
Tijdens de Koffie Kantates van Bach in september te Ressen troffen een (micro)bioloog en een genealoog elkaar. Lees hier hun bevindingen over de naamgeving van Bommel ten tijde dat Ressen Rexna heette en over de betekenis van "de 3 zuilen of schaaktorens", zwart in zilver, die op het blazoen (wapen) van Bommel prijken.

Heraldiek: Vanaf ongeveer de 11e eeuw werden afbeeldingen op wapens vastgelegd en erfelijk doorgegeven. Een eeuw later ontstond de kerkelijke heraldiek. Aan de (strijd)kleuren en tekens kon je iemand en zijn grondgebied herkennen. Elke kleur heeft een symbolische betekenis. Zwart betekent: boetevaardigheid, trouw, gevaar. Zilver: onschuld, kuisheid, vreugde. Alleen als afstammeling van een persoon die het wapen voert mag men in Nederland dit wapen zelf aannemen, anders wordt het gezien als een onrechtmatige daad. Wel mag men zelf een wapen ontwerpen en aannemen. Nederlandse gemeenten mochten ook een wapen aannemen zo lezen we in het Staatsblad van 1919.

Wapen van Bommel:

Arnoud Herckenrath werd in 1930 burgemeester van Bommel. Een jaar later diende hij al de officiële aanvraag in bij het Departement van Justitie voor het verkrijgen van een gemeentewapen. Hij wilde graag het wapen van de familie Van Bommel overnemen, waarvan de rijksarchivaris in Arnhem aangeeft dat het wapen van het geslacht Van Bommel inderdaad "drie zwarte schaaktorens in zilver" vertonen. En "die schaaktorens gelijken op zuilen, maar de voet is anders". Hij voegde schetsen bij van de verschillen tussen schaaktorens en zuilen en voerde aan dat bij de aanvraag aangegeven diende te worden dat het geslacht uitgestorven was. Minister van Justitie J. Donner verstrekke de goedkeuring van het wapen. Joop Verburg schreef in het Kringblad van mei 1998 een mooi artikel over deze procedure.

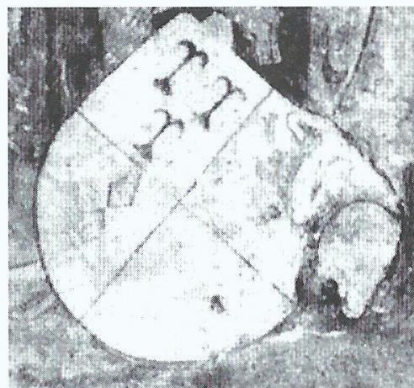
Symboliek: In zijn aanvraag licht burgemeester Herckenrath de symboliek toe van de "3 schaaktorens". Ze zijn zo nauwkeurig mogelijk overgenomen van het familiezegel van de Heeren Van Bommel die een belangrijke rol in de Betuwe hadden. Ze bewoonden destijds



schaaktoren

zuil

De 3 schaaktorens in het eerste kwartier op het wapen van Joost van Bommel op de muurschildering in de hervormde kerk in Bommel.



Huize Bommel en waren verwant aan de vroegere bewoners van kasteel Doornenburg. De afbeelding van de 3 "schaaktorens of zuilen" is eerder ook teruggevonden op een muurschildering in de Nederlands Hervormde kerk in Bommel.

Irminsul: Wereld-levensboom

In Nordrhein-Westfalen is in Obermarsberg in 1938 een stenen Irmin-zuil gevonden en te bezichtigen in de Petruskerk. Kloster Obermarsberg dateert uit ca 700/800. De overeenkomst is qua vorm treffend met de "Bommelse zuilen of schaaktorens". Een Irmin-zuil is een Saksisch heiligdom in de vorm van een grote, opgerichte houten stam waarvan men dacht dat die de wereld ondersteunde. Genoemd naar de Germaanse God Hirmin of Irmin, Sul stamt van het Duitse zuil: Säule. Karel de Grote verwoestte in 772 deze Irminsul van de Saksen. Zie de Duitse Wikipedia voor Irminsul.

<https://de.wikipedia.org/wiki/Irminsul>



Catalaanse betekenis schaaktoren: Al surfend werd op internet een kleine vlaggenparade gevonden vanuit meerdere landen met identieke schaaktorens zoals op de Bommelse vlag. Het aantal schaaktorens wisselde van 1, 3, 5, 9 en zo ook de kleuren. Bijvoorbeeld: het groene blazoens van Coustaussa te Frankrijk toont 1 gouden schaaktoren en is treffend qua Bommelse vormgeving. In Coustaussa zijn restanten van Germaanse nederzettingen uit 730 gevonden (Visigoten) en ook latere kasteelruïnes.

Vanuit een Frans blazoens project is een Catalaanse vertaling gevonden die de heraldische schaaktoren beschrijft als:

The Rock: "Een gestileerde weergave van de toren van schaken, voorheen rock. De geometrische vorm wordt beschouwd als een kast of figuur. Het wordt veel gebruikt, en de onwetendheid van zijn betekenis is gekomen om vertegenwoordigd te zijn in veel verschillende manieren, zelfs als een toren of een kasteel. Gewoonlijk meestal voorgesteld als een trapeziumvormig lichaam bekroond met twee horens meer of minder puntige of afgerond, afhankelijk van het geval."

Zie de Catalaans-talige Wikipedia voor meerdere blazoenen: [https://ca.wikipedia.org/wiki/Roc_\(her%C3%A0ldica\)](https://ca.wikipedia.org/wiki/Roc_(her%C3%A0ldica))

Kerstening: Rexna, Ressen en Boomloo, Bommel? Vanaf ca. 800 is veel Germaanse erfgoed verwoest en door de Romeinen "vervangen". Een correcte herkomst is daardoor vaak moeilijk of niet te achterhalen. De naam Rexna en Ressen heeft bijvoorbeeld een klankovereenkomst. Echter was de

naam "Ressen" eerder of later dan Rexna, of beide? Het blijft gissen. De naam Bommel lijkt minder onderworpen te zijn geweest. Bevindingen brengen de naam Bommel in verband met "Boomloo". Ook waardt het verhaal rond van een vereringsplaats met een houten beeld.

Zowel in Ressen als in Bommel zijn onder de kerkjes restanten gevonden van houten bouwwerken. De gelijkenis van de kerktorentjes die uit de 12e eeuw dateren is opvallend, vergeleken met omliggende gebouwen uit dezelfde periode.

Zie voor uitleg van de naam Boomloo uit 1938:

<http://resolver.kb.nl/resolve?urn=urn:gvn:EVDO02:NIOD09-0428-024&role=pdf>

Krulletje: Latere tekeningen van een Irminsul of zuil tonen vaak een krul onderaan de kwasten. Die ontbreken bij zowel de schaaktorens van Bommel als de Irminsul uit Obermarsberg, als de Franse schaaktorens! De Catalaanse vertaling beschrijft dat zowel een krul als geen krul, beide mogelijk zijn aan de kwasten.

Schaakspel: De torens van het schaakspel lijken qua vorm niet echt op de heraldische schaaktorens, dat is voor iedereen wel duidelijk. Opvallend is het wapen van Isabella van Vermandois (1085-1131): een blauw-goud geschaakt wapen (d.w.z. een schaakbord patroon). Het is het oudste wapen met een verwijzing naar het schaken.

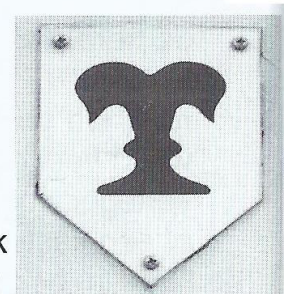
Het Perzische spel is duizenden jaren oud en is vanaf de 11e eeuw in Europa verspreid. Na de intrede van de schaak-dame in de 15e eeuw in Spanje werd het spel wereldberoemd. Er is geen relatie gevonden tussen het schaakspel en het familiewapen van de Heeren of Dames van Bommel, ook niet of deze familie kon schaken.

Zie Centraal Bureau Genealogie, afd. Heraldiek:

<http://cbg-heraldiek.blogspot.nl/search/label/schaakwapens>

Kortom: Of de Bommelse schaaktoren ooit dienst deed als zijnde een levensboom en/of dat er sprake was van een geslacht van 3 levensbomen met een stamhouder blijft onduidelijk. Zo ook of de schaaktorens in relatie staan met het oudste schaakwapen van Isabella van Vermandois: een schaakbord.

Na de schriftelijke aanvraag is in 1931 officieel gekozen en ingestemd met "drie zwarte schaaktorens in zilver". In 1938 is pas de Irminsul in Obermarsberg gevonden met de treffende gelijkenis. Voorlopig sluiten we aan bij de Catalaanse vertaling: "De betekenis van de schaaktoren is onbekend".



Op de voorgevel van de kosterij van het kerkje te Ressen prijkt een schildje met een schaaktoren ter aanduiding van een gemeentelijk monument.